

ЦРНОГОРАЦ

НЕДЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 29.

На Цетињу у Суботу 22. Јулија (3. Коловоза) 1872.

ГОДИНА II.

„ЦРНОГОРАЦ“ излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по г. 3; четврт г. ф. 1. 30. и. За СРБИЈУ год. ф. 7; по г. ф. 3. 30. и.; четврт ф. 1. 75. и. За све друге земље год. ф. 8.; по г. ф. 4.; четврт г. ф. 2. За огласе плаћа се за ред 5 пољина. Дописи, предлази и све наручбине шаљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

ТУРСКА НАСРТАЊА НА НАШОЈ ГРАНИЦИ.

Још ни један број „Црногорца“ није изишао без неколико дописа са различитих крајева српских у турској царевини. И сви ти дописи као да изицаху из једнога мјеста, из једнога срца, из једнога пера, сви нам непрестанце казиваху о ужаснијем зулумима турским: о понашенијем кућама српским, о похораном добру српском, о проливиној крви српској, о мртвијем главама српским, о осрамоћеној жени српској, о обесвећеној цркви српској, о подмљеној дједи српској. — о очајничкој садашњости српској!

И наша браћа у Турској јављајући нама о муци својој дозиваху нас гласом, који свакоме Србину срце цијепа ужаснијем болом и на очи нагони крв осјећањем грозе и гњева: „Помозите нам, ако бога знате, овако се живјети не може!“

И ми вјеровасмо браћи нашој, али ми помоћи не могосмо, јер господари Јевропе, који су свјетом вјешти мучачу чарола, хоће да боље знају снагу издржљивости народа српског и као у синциреном лаву пријетећи заповједају му, да ћути.

Увијек је био посао тираније да подржава потчињеност и све муке, које истичу из ње, а да је ствара, гдје је нема. Је ли дакле могућно и очекивати, да се на нама јединијема не могућа извике покаже?

Исто је стање ствари и за нас и за њих. И они изводе из њега, да је оно природно, умјесно, прилично народу нашем. А ми! — ми кажемо, да је оно ужасно, несносљиво, недојствено и народа и љутства и вјека нашега!

Имали смо до данас више пута жалоснијих прилика и повода, да то докажемо нарочито дневнијем догађајима у Турској. Паљевине, крађе, отимачине, убиства, клања, безакоња, безвластије и самовоља свију и свакога Турчина, — то су појави, који се у Турској сваки дан понављају, то су крупне црте, које је јасно оличују. И то чини, да је живот Хришћана у Турској ужасан и неспособан, то чини да је постојање такве Турске вјечни, неизгладив жиг срамоте на пониженом челу нашега вијека пред свијема потоњијем вјековима. Ни сви горостасни напредци нашега времена, немогу прикрити својом ојеном срамоти, ужасни грјех, којим ће се вијек наш вазда разпознати међу прошлостима. Он је створио толике, до сада непознате, непотпује за човјечанство неопјењено корисне изнадаске, али је створио и Турску, ставио је у ред „великијех сила“ јевропских и дао јој право на опстанак. На једној страни дигао је Јевропу високо, на другој је унизио као никада до сада, узео јој све, узео јој слободу, која једина у своје врли држи све могуће, сва најмоћнија и једина срства за напредовање.

То је општи, то је једини правични глас, која се може чути о Хришћанима у Турској, као што се ни за Турску ништа друго не може казати, него да је и њој и кукавијем народима у њој једина помоћ у пропасти њеној. Што скорија пропаст њена, тијем већа срећа за оне народе као и за општу слободу, општу образованост и општи љутски напредак. Јер нико није

могао боље ни јасније од саме Турске показати, да је она елемент, који се никада неће моћи сложити и изједначити са осталим јевропским. Турска као држава не само да се негује користити природнијем обилнијем богатствима, којима се одликују земље њене, не само да не тражи у задовољењу и благостању својих народа, јачину и чврстину своју и јемства опстанку своје, него па против она све ради, што би и снажну државу за најкраће вријеме морало упропастити. Од лијепијех и богатијех земаља својих учинила је она пустош и посијала је по њој најужасније сиромаштво, а од народа живог, сваки врлинама обдареног, учинила је нијеме робове.

Турци су варвари и као такви само они ће и сиршати. Они нијесу створени ништа да производе и стварају, него да све руше и на тој рушевини да спречавају сваки напредак. И они не показују ту своју варварску особину само над Хришћанима и хришћанским земљама, него су и према себи самијема исти варвари. У њих нема никаквог реда ни закона, по којима би њихови државни и приватни послови текли. Потпуно безвластије у узаконеној самовољи влада у турској држави. Жалосне последице тога стања видимо јасно на турској царевини. Истина ни према томе ми неможемо равнодушни бити, јер у њој живи велики дио народа нашега, који ужасно пати и пропада у таквом стању, али ипак није то, о чему хоћемо данас да говоримо. Ми хоћемо овдје да кажемо, какви одношаји наступају и морају наступити из таквога стања Турске према некијем сусједнијем државама, а нарочито према нама.

Турци по себи самовољни, разуздани, дивљи, никаквијем законом неуздрани, као што чине познате ужасне зулуме Хришћанима, који од државне власти остају не само неказњени, него се још награђују, тако су исто безобзирни и према околним, од њих са свијем независнијем државама. Непознавајући својих држављанских дужности у своје домаћем положају, они исто тако не знају ни за обвезе, које су дужни пазити према сусјетству. Тражећи задовољства својим дивљијем страстима, они чине злочинства, ма колика и ма гдје, и према њиховој личној крвочности губи се код њих питање: могу ли тијем довести своју државу у сукоб са оном, на коју они насрћу? Висока порта, која у томе погледу и сама веома ниско стоји, није научила своје поданике Турке о томе мислити. Историја Турске има много примјера за то, а ево сада и опет један нов.

У прошлом листу извјестисмо о изненаднијем крвавијем догађајима на нашој граници. Јавили смо, како су неки Турци гађали двојицу Црногораца и једнога ранили, а другог срећом не погодили. Јавили смо како су одмах за тијем преко 150 колашинских Турака дочекали око 20 Црногораца кириџија, те их изненада напали и четворицу на мјесто убили. Још се нијесмо довољно ни изчудили толикој смјелости пограничних Турака и толикој небризи турских власти, које допустите, да се не само тако што догодити, него и поновити може, а већ добисмо нове вјести, како су опет Турци гађали нашега командира Милосава Мишвића, који је са де-

сетином друга безбрижно у разговору сједио. О томе догађају доносимо у даношњем листу истинит допис, а ондје ћемо само то рећи, да су Турци и ту на течање смишљали, па онда пошлели да убију командира и још појегу Црногорца.

Ово су догађаји јучерани и на жалост потпуно истинити. Што цијелу ствар чини важном, то је, што ти сукоби нијесу случајни, него на против они јасно показују суровост, разуздавост, дивљаштво наших сусјела, показују, да су они без изазивања смишљено у великом броју дочекали и напали Црногорце, шта више у пошљедњем сукобу прешли су чак и у нашу границу, и ту из потаје напали командира са његовом дружином.

Рекали смо а познато је и цијеломе свијету, да се у Турској сваки дан догађају убиства. За та убиства, Турска, док јој је високе протекције некијех сила може још за неко вријеме да ни коме и неодговара. Али убиство туђијех држављана, оружани нападај на туђу границу, то је злочинство, за које сва одговорност злочинаца на догичну владу пада, и то у двострукој тежини.

Што смо напријед рекли да у Турској влада потпуно безвластије у форми узаконеног самовољства како свијех тако и појединијех Турака, то се сво овим догађајима напаво јасно показује. Нападајући поједине ип криве ни дужне Црногорце, поједини Турци без икакве запреке од стране својих власти увлаче цијелу Турску у озбиљне заплете, па можда и у отворени судар. То је без сваке сумње. Јер узмемо да су нападнути Црногорци случајно били спреми за бој, и да нијесу имали пред очима наредбе својих власти, крв се могла велика пролити и онда више неби никакво било могуће ствар са самијем почетком сиршати. Но Црногорци нијесу имали уза се ништа до за пасом малијех пушака као обично, а послушни наредбама својих власти, избјежавали су бој, повлачећи се изпред Турака, па опет је био бој доста крвав и Турци су у првом сукобу нашу четворилу убијенијех петероструко платили, а у другом сукобу, пало је као што смо накнадно извјештени, десет мртвијех Турака, а од наших срећом није ни један раце понио.

Но то је до сад било. А понове ли и опет Турци своје зајевине, народ као што је узаврио, неће се моћи уздржати, да неодговори Турчину као што је научио, па ни онда, кад би баш и сама наша влада настојала уздржати га. До тога је ето довела безочиност турска стање наших пограничних одношаја.

Да видимо шта ће сад.

Наша је влада, као што смо већ јавили, писмено и преко свога изасланика протестовала и тражила задовољштину код наше Скадарскога, јер су људи из његовога вилајета гађали ону двојицу Пипера. Видићемо, шта ће наша урадити, хоће ли ствар узети у потпуној њеној озбиљности, или ће му се учинити маловажно, обична, помишљајући можда да је свеједно, гађати и ранити угњетену рају или слободна Црногорца! За посљедња два значајна сукоба одговоран је посредно паша од Херцеговине и ми држимо да је паша влада већ учинила пу-

жне кораке са највећом озбиљношћу или код њега или код саме порте. Међутим у стању смо јавити, да је влада издала наредбу Црногорцима даж повремене границе, Пиперима, Морачанима и Ровчанима да стоје вазда готови с приправном пушком, па ако већ и једна турска пушка пуцне на Црногорца, — да ударају.

Умјеснија наредба није се могла издати. Црногорци нијесу тражили заштити, него су нападнути. Нападнути уклањали су се боју, па су се само бранили. Њима је и сада заповјеђено, да им пајанање не дају повода Турцима, али на дати повод да јуначки одговоре. И то ште част и достојанство народа и интерес земље наше. Ни једно од тога не смје се и поће се дати ни за млаку вријеђати. Нека дакле сада порта суди и осуди, шта је најбоље да чини. Толико је само морамо потсјетити, да и стрпљење има своје границе.

ПРАВДА ПРЕД СУДОВИМА У БОКИ КОТОРСКОЈ.

Да није закона и судова, који по закону а не по атару суде, људи би се мал не увијек међу собом клади. За то су закони, али они, који су потекли из природе самога народа, и извршиоци његови, али праведни, непристрасни, велика благодет за један народ. Но у истој мјери и закон и судије, ако не гледе да задовоље праву циљ своју, могу бити повод, извор великим опачинама, недоследном злу и злијем пошљедицама у народу, над којим они стоје. Доказ томе лежи у самој природи човјека. Ако ја учиним какво зло, па ме судије казне много блажије или много строжије, него што би заслужио према моме преступу, онда ме они сами пукају да чиним опет зло, јер ако сам мање кажњен, ја ћу се уздати да ћу тако проћи и други пут, ако сам строжије кажњен, ја ћу тијем изазваном осветом и јарошћу поћи на пово злочинство. И то је онда почетак покварености, која се шири у народу, а поводом самијех судова.

Нама је познато већ неколико таквијех примјера, гдје у суђењу није правда била мјеродавна. И овом приликом ради смо да то покажемо нашим свијету, ви зашто друго, него у доброј намери, да тога више не буде, а повода нам даде грозно убиство, које се јуче овдје у Котору над једнијем осуђеником догодило. Но прије него што дођемо на сами тај догађај, навешћемо овдје још неколико примјера, о којима нека правници суде, јесу ли дотичне пресуде на своје мјесту. Ево тих примјера:

1. Марко Царевић из Грбља, човјек прост, али честита карактера, благе нарави, назад године и по дана, оде важним послом код свога главара Стјена Маровића, па не нашав га дома, Стјенов рођак Широ Маровић позове га својој кући на посједак и рече му, да ће брзо и главар доћи. Сиромас Царевић не одрече се овоје братског позиву, па оде у кућу, гдје послје кратког времена дође и главар а с њиме још и Ђуко Маровић. Чим ступише у кућу, поче међу Маровићима њека свађа, те брзо дође и до дјела, а у томе настаде несретни Царевић жртва, ни крив ни дужан на великој правди божијој. Ондашњи ц. кр. суд позове Маровиће, испит се почне те једнога одмах прогласи слободна и невина, а другу двојицу осуди само на 7 и 8 мјесеци затвора.

2. Крсто Мајстор, исто из Грбља, завади се са Ивом Бабицом из Кртола није тврђаве Тројнице, те Бабица уби Мајстора пожем да ни цетом не маче и одмах се пријави суду, који га осуди само на 15 дана затвора.

3. Нико и Јово Бјелица, исто из Грбља, пођоше да учине освету над њекаком женском која се бјеше са њиховом сестром свађала, те пошле свршеног јунаштва, оставивши је више но полумртву, буду од жандара ухваћени и суду предани, а суд их отпусти без никакве казни. Даље.

4. Стеван Поробић, из Ерцеговске крајине, врли Бокез и заслужни син своје домовине налазио се у њекакој нагодби са Кулумбаром из Рисна, помеђу Јовом Јовановићем из Рисна и некојим Конављанима, које прије рока Кулумбара достави Јовановићу. Овај се наљути и почне свакојако ружити Стевана на страни, па онда и у очи те га и удари штапом, а Стеван њега чибуком; у то дотрчи Јовов брат те избади на Стевана из револвера сви шест метака, од којих један га испогоди. Поробић

опакко укомаћен опали кугуру на Јовановића, али га непогоди. На томе се бој раздвоји. Поробић се више времена лијечва, док се мало придигао, али је и затијем морао још тражити по савјету љечника помоћи у промјени ваздуха. Сви знамо како с тијем процесом стоји, али што је најглавније, по Стевана, који је онако израњиван, долазаху жандари да га воде, још док је лежа, па и послје њеколико пута. Зашто?

Прелазим њеке сличне догађаје, и ево ме да споменем потоњи и најгрознији.

5. Саво Оца и Саво Никаљевић из Грбља назад по године због завађе њиховијех сестара, стану се крупно испадати и у нпату патицати који је бољи од којег, те се напоследку нагодише да то двобојом ријеше, али да о томе нико ништа не зна. Те тако обојица подране на урочено мјесто, по сата далеко од села. При састанку своје зададу један другом вјеру, да се неће гађати пушкама, него ножевима, што израде, али под тијем увјетом, да непрекидају, док један непадне мртав, или не призна да је гори. По положеној заклетви побаци пушке, а тргну ножеве, те један по другоме, како је који боље могао. Послије дужег боја, кад су се већ обојица уморили, опазе их једна жена гопећи говеда на пашу, а то бјеше рођака истог Никаљевића. Видећи обојицу у крви уплаши се те покликне: ко је витез! Али ту вебјеше никога, те она потрчи к њима и почне купити камење. Оца се у том поплаши, држећи да ће и она на њега насрнути, те зграби своју пушку и побјежи. Никаљевић употреби ту прилику, зграби своју пушку и опали за њим, али га непогоди. На то се обрати Оца и испали своју пушку на онога и мало га дохвати у раме. С тијем се бој раздвоји и оде сваки својој кући подумтав. Ствар таква није се могла затајати, њеко докаже суду и суд пошле одмах комисију, да их посетира и на Оду паћи 5 а на Никаљевића 10 рапа. Љекар их је лијечва, док их је излјечва, само Никаљевић остани мало сакат у прсте њеке од руке. Назад мјесец дана буду оба позвана на испит и послје испита с Оцом у затвор, а Никаљевића пусти слободна. 12. о. м. буду опет обојица позвани да чују пресуду. — Никаљевић осуђен на 6 мјесеци, а Оца на шест година! Оца чисто изван себе повиче: „Не, господо, за део царев, толико, јер није право!“ Но у мјесто одговора приђу жандари да га воде, а он се опет окрене судијама: „Дакле с Богом! Видиће те, да ја то издржати нећу, али ћете Богу одговарати.“ Те тако између два жандара и кључара до тавнице пође, а кад је дошао до тавнице нагне да бјежи. Један жандар потрчи за њим а други нехотећи трулит се ни дерати ципеле, него да покаже своју стрелачку вјештину на близу, опали из пушке и убије га. Оца онако рањен трчао је још једно 30 корака, те онда нане пред дућаном Ива Маринковића. И још се један пут исправи на лакат и запита свијећу и воде. У то приступе жандари и кључар га дохвати за косе онако издишућа и тресе му главу о плоче говорени: „Ншта ти недам, Бога ти градим! Оца испусти душу. И с тијем сврши свој живот, ово младо, али храбро момче, да му је у јунаштву мало који раван остао у цијеломе Грбљу.

Нека опет правници суде о умјесности, а нарочито о разлици између једне и друге пресуде, а исто тако и о неоправдаој ревности жандара, који се усуди усред живе вароши у нашијем ускијем сокацима пуцати непомишљајући на несрећу, која се могла изродити. Ми пак, као што смо већ казали, износимо ове примјере на јавност упозорујући и народ и владу на њих.

У Котору, 17. Јулија, 1872.

ИЗ НАШИЈЕХ И СТРАНИЈЕХ НОВИНА.

Ушлед значајног обрта у загребачком сабору а поводом оне изреке у саборској адреси, да ће троједна краљевина уједињена и потребитим увјетима снабђена бити највјернијом савезницом краљевине Угарске „Панчевац“ овако разлаже:

„Троједна краљевина не може бити савезница данашњој Угарској, а да није у првој линији убица своје рођене државне самосталности, и да не буде отворен непријатељ српском народу као и свима другим народностима у Угарској, непријатељ Словенима, Чесима и Пољацима у Цислајтанији, непријатељ Србји и свима другим хришћанским народима на истоку. Троједна краљевина не може бити слободна и са-

мостална, ако хоће да буде највјернија савезница Угарској. Савез са данашњом Угарском претпоставља потчињеност мађарском племену. Такав савез не може и не смје себи желити троједна краљевина.

Оно, за чим данас теже Мађари (а они су господари од Угарске), не може бити мета троједне краљевине и због тога не може и бити савеза између ње и Угарске. Данас је већ и сувишно доказивати, да Мађари за тим теже, да најпре у ужој Угарској сбришу све друге народности, које не припадају мађарском племену; за тим да троједној краљевини одузму државну самосталност и да је претворе у мађарске жупаније од прилике онако исто као што су и Ердељ претворили; да војничку границу сбришу да од ње начине мађарске жупаније; исто тако да и Далмацију прикуче круни св. Стевана, али тек онда нешто од троједне краљевине начине мађарску каплу, јер прије тога придруживати Далмацију троједној краљевини не би било упућено. Тек онда, пошто би се установила земљишна цјелокупност круне св. Стевана и пошто би се тој цјелокупности ударно мађарски жињачело; — тек онда настала би спољна акција мађарска, у овој би правац окренут био према пстоку, јер исток има принасти у наследство мађарској. На реду би било, да се освоји Србија, Босна, Херцеговина, Румунска, Бугарска, а ко зна би ли се и ту зауставио побједоносни барјак Арпадових синова.

И овој Угарској, каже се у адреси загребачког сабора, жели народ троједне краљевине да буде вјеран савезник! То или је истина или је — лаж. Ако је истина, онда би се народ српско-хрватски себе самог одрекао, одрекао се будућности своје, одрекао се братства свога с осталим народима, који у равним околностима живе, — онда би се српско-хрватски народ у троједници помађарио. Ако је лаж, онда не стоји лијепом читавом заступству народа, да тим начином до побједе, до цели дође. Знамо обично да кабинети и владе терају политику, т. ј. једни друге лажу да би сваки до своје цели дошао. Но народи не смеју лагати: њихови одношају морају бити чисти и с тога ваља да влада искреност међу њима, кад воде преговоре о томе, како ће међу собом те одношаје уредити.

Па кратко: ми се с радом данашње већине у загребачком сабору не слажемо, ми осуђујемо попустљивост народних посланика тамошњих, јер видимо да ће та попустљивост ушести троједну краљевину у замке мађарске. А већ данас видимо ко се радује тој попустљивости и том споразуму између народних заступника и мађарова: радују се мађарско-чивутски листови у Пешти, радује се у првој линији „Пестер Лојд“ и господари му, а „Пешти Напо“ већ прети Србима; како ће их сада здругати песница мађарска, почем су ми Хрвати окренули леђа. Да немамо никаквих других разлога, већ по самом том радовању непријатеља наших и хрватски и у поште целог Словенства могли бисмо са свим поуздано судити, да је народна странка на врло рђавом путу. Она тера до душе политику и ми јој желимо сваку срећу, али ми се на том путу никаквој срећи не падамо.“

Д С П И С И.

Из МОРАЧЕ, 13. Јулија. — Колашински Турци познати су као најсуровији. Доста је писано у овоме листу о њиховим ужасним злудинама. Али ни то им небијаше доста, него се ево осмјелише да и Црногорце заћевају. Ви сте о томе сигурно већ извјештени, али ја ћу вам ипак описати тај случај, који се у већелу 9. Јулија на Блатину т. ј. на граници црногорској и турској догоди, нека читалачки свијет види како су турски силиције ушле дигли против оних црногорских поданика, против оних јунака, који се више вјекова славно борише за крст чисти и слободу златну. Па из овога сваки увјерити се може какве чемерне злуде подносити морају једна наша подјармљена браћа у Турској, кад се они зулумчари усуђују Црногорце нападати, а по томе се види и какве су турске власти, кад оне то допуштају, а знају, да се из тога могу крупне ствари излећи.

Пошто се жито најјефтиније у Беранима у Турској купити може, то неколико Морачана и Ровчана отиду и тамо жито купе, враћајући се натраг нападну на њих Турци без да су им ови кориције ништа криви или дужни били и ту запуца један Турчин и убије вриједнога нашег јунака Перишу Лазарева с Лијешња из Роваца. Истим мах запуцају још неколико пушака тур-

ских, ће с наше стране мртви на мјесто падо-
ше Милосав Анђелић из Липова и Милиша Пе-
ковић из Горње Мораче, а жестоко је рањен
Милија Лаветин Липовац. Видећи се жалосни
наши путници у опасности којијех је број био
до 20 људи и који нијесу као путници спрем-
љени били тај дан на бој, на један пут пошто
виђоше изгину јуначку своју браћу од турске
пушке црној земљи положену зачу се глас као
гром: „Ох браћо Црногорци на оружје јер да-
нас овђе срамотно изгубосмо, и ако нас је ов-
ђе мали број, ал нам је Бог у помоћ“. Наши
путници на тај глас оборе огањ на Турке и
паде на мртво 11 а рањено 8 Турака с једном
женом, која је убјена на бојишту без да се зна
од које је стране погинула. Оружани Турака
овђе је било преко 150.

Врсни наш Начелник г. Бајо Бошковић
чиј је разабрао за догодишњи се несретни слу-
чај овај, одмах је пребегнути дао сваки додир с
Турском до развијења ове несреће. И тим је
на пут стао и другим злим последицама, које
би се из овога догодити могле. Он је строгу
заповијест Морачанима издао, да не би који
Турчина напао или му на пут ма ће било
стао; јер би такви строго кажњени били веће
многo него кад би макар какво зло у држави учинио.

Али Турчин крети неће једнако да мирује.
У сриједу 12. Јулија Ато Грлић Дријанин из
Колашана покупи неколико Турака и с њима
изађе на границу на према Речина и угледа
четврт сата далеко од границе у нашу Државу
добро познатог и отликованог нашег јунака
острашског командира Милосава Мишића. Ње
су једно 10 људи слободно сјеђаше а Турке и
не виђаше. Поменути Ато Грлић немогући Ми-
лисава с турске границе због растојања даљине
убити пређе границу и приближи се онде ће је
увјерен био тврдо да га ни пушка ни око пре-
варити неће и тако једанак 5 пушака турских
запуцаше на Милосава, ал га је срећа послу-
жила и пиједна га се додирнула није. Милосав
изненађен превали се преко себе и повиче: „А
Турчине што ме гађеш! Да ми није заповијести
сад би познао ко га си гађао!“ И ово говори-
ћи са својим друштом повуче се натраг пут
Речина. Турци видећи да се наши одмичу на-
пади пуцањем пушака на њих јошт веће. Ови
видећи да им се Турци без срамоте и зле по-
гибије проћи неће поврате се и почну се с
Турцима пушкарати. Објема странама притекло
је у помоћ по неколико војника. Бој је трајао
цпуна 4 сахата, и с наше стране срећно је о-
кончан без да је било мртва или рањеног. А с
турске стране још незнамо шта је било само су
нам казивали војници да су на она мјеста која
су Турци заузели била пахотили велику крв, у
будуће ако што буде писат ћу. (Извјештени смо,
да је и ту 10 Турака погинуло. У.)

Из ЦРМНИЦЕ, 15. Јунија. — (Одоцњено.)
Јуче јавља ми један мој пријатељ из Бара о
овоме ужасном догађају. 14. о. м. позове жена
Филипа Паланге жену Стефа Митрова Добано-
вића, а ћер Вула Луковчевића из Подгорице у
своју кућу на зијает. Ова пође на позив своје
другарице, али се више не врати, јер је жена
Филипова убије и сву на комаде исјече и у
једну јаму баца. То тако потраје до један сахат
по акшаму, док дођу два сина погинуле жене,
пменом Саво и Крсто, који као дјеца даду се
за својом матером у плач. То зачује њихов стриц
Јосиф, који је близу њихове куће стајао, те он
брже боље потрчи на они плач у кућу, те упита
ђецу за њихову матер. И ђеца му кажу куда је
отишла. Он је поче тражити и питати, али ба-
дава, не паће је. Стриц ове ђеце пође са својим
браћом Митром у суд код мудира Тосук Ефен-
дије, и каже му овај догађај. Ефендија пошље
заклије, да је траже по вароши и граду, али је
ни они не могуће наћи. Заклије, кад чују гдје
је пошла, пођу сада право у кућу оне жене, у
које је пошла била и стапу је тражити од ње,
а она одговори да не зна куда се дела. Заклије
је почну по кући и око куће тражити, и тако
дођу на једну њиву за кућом и ту нађу на крв
и пођу оним крвавим трагом све до једне јаме.
Али је на јаму улазак са свијем узаб да човјек
не може ући. Но по оном трагу држаху, да у-
нутри мора бити те узму телеграфску жицу, на
привезу за њу гвоздене чапге и баце у јаму
нак комад по комад почну вадити, док јој нај-
послије и главу извуку, те све мудриу попесу.

На то заповједи мудир, да ону жецу ухвате
и баце у тамницу. И онда је ставе на ужасно
мучење. Привезу је за један колац гвоздени и
у наоколо наложе велику ватру и тако је мучише
док није све припала сама. И тако се зна да

је за то убила своју другарицу, што су имале
једнога јарана, те се око тога сваде, те јача
не јачу убије. Пресуда још није изречена, али
се надамо да ће скорим бити.

Ево видите како је то ужасан случај, да
се сваки згрозити нађ. Али тако је, народ је прост.
непросвијеђен, управо дивљи постао под турском
владом, а да је под сретнијом управом тога се
неби догађало.

Л. П. КАРЛОВАЦ, 13. Јунија. — На још
коју да рече: кад је дан вишовит, те се у
кући сједити и прослављати мора. Нагласно сам
прије част народа и ове земље и, опет долазим
на ту тему. Сувише је пространо то поље за
један допис, а и од толике је озбиљности, да се
морамо тиме бавити, за сад па ма и овако само
кратким дописом. Турају нас и појави повога
сабора у Загребу.

Из јавни листова увиђате да су саборске
странке удариле случајем овјеровљења заступ-
ника у Њеке погодбе, које пријете у велике
части и достојанству хрватскога народа, сабора,
па и ове земље. Три четири ли гласа просвједо-
ваше на уста нашега посланика Маканца против
тога понижавања закона и права бирачкога; али
је то танушан глас за овај час. Него ипак ће
Хрвати свјестни скочити за тим гласом да сачу-
вају самосвојност народну и независност своју
душевну. Тако се бар ми Срби уздамо, те ћемо
у томе потпомагати Хрвате са пуном узтрајношћу!

Ви сте могли видети у повјестничком тову
народнога развитка овамо, да се коло поборника
за народну самосвојност све даље и даље шири.
те је мамеуцима сваки пут толмучије, да ови
народ овај држе у својима торовима, и — на
измудовању саможивом. Ми вас можемо о томе
савјестно овђе увјерити.

Допустите да вас часком проведемо кроз
нашу прошлост, па да можете нам толико по-
вјеровати, а и ситуацију поближе уочавати и о-
вамо код нас. Ето што ћу рећи:

Ми Срби стојимо дуго овђе осамљени и о-
туђени, изгубосмо љуто у бечким ратовима, те
је још чудније морало цвијелити народ српски
овуда, да је он код толики заслуга својих за ову
земљу и њезипу круну горе него ма чије пасторче
злоставио. — Него Срби увиђаше како је то
пробитачно хватати се Бечу за вођено, те се
удареше и Срби (бар практичници калуђера и
госпоштина) утривати са хрватском властелом
за „милост“ тије повије својих господара...
тако ти отрови наши за своју личну корист и
таштину убише вјеру, измјесјаше цркву, упро-
пастише народ омразом и сваком погродом. На
подаце те угледаше се још по варошицама јад-
ни трговцићи, те да се допаду унесоме у куће
своје туђи језик, туђе ношиво и намјештај, ема
једном ријечи: ти изроди претоме Хрватима
цијело ништавило, рад којег ова постадоше
јавне погрде и заслужене срдње. А ви знадете
колико је то ништавило претегло, кад је „илар-
ство“ онако у сласт долазило, а о хрватству
не хтједе нико ни да чује. —

Вјерујте, и данас те погани има и на јед-
ној и на другој страни. — И тако разјаснише
себи из то мало ријечи ону зебњу патриота хр-
ватски а од својих да речем пељуди, којије ето
сијасет на броју има, који сједе на двије столи-
це — бечко-пештанској, а да и не спомињем
„италијанисање“ и „туркофиле“.

Узмите ту још да се Крајина распушта, те
ће те брзо појмити да би ти ладољеже имали
велику порцију своје зле воље овђе створити код
прве прилике другу Галицију. . . .

Сваки Хрват и Србин зебе од те „Галици-
је“, која би нас попусти могла, док се сва Кра-
јина укине, те од туд и полајегаше страшна
борба ради имена и писмена, која се још није
стишала!

И тако видите, у најгорем случају овај би
крај и у будуће остао пушта козања туђинцу,
док се неби до краја дотро овај народ наш. А
то би велика пометња била за ослобођење и у-
једињење наше на југу. Што је још бечка
„била против Угарске за прошли вје-
кова...“ то би у новом издању „Хрватска“
под превласти мађарском била пала Хрватима и
Србима!!

За то ми са пречим интересом гледамо па
сабор загребачки, особито на народну странку,
од које се очекује е ће она за чиста начела
војевати и имати пред очима част и достојан-
ство народа и земље!! А не буде ли тако, не
узме ли се стварни обзир на нас, на српску
индивидуалност у подручју тога сабора: он-
да ћемо морати преустројити народну странку,
те ћемо и савјестима тима најирс гледати стати

на реп, а као да од те „матернице“ највише
бољује либерална „всепка Хрватска“. Идемо да
видимо!

Из БОСНЕ, 6. Јунија. — Нечисти дух Дио-
нисија ипак ће се у Босну доскитати, патријарх
и фанариотски дух задобољше у толико народу,
што Дионисију у Сарајево не повраћају, већ га
као митрополита Зворничког опрједјељују, тако
као да у другој половини Босне Дионисију још
не познавају, и да ће народ с њим задовољан
бити. Још се право не зна нити се чује да ли
ће се патријарх на многе протесте српских оп-
штина обазрети, и Дионисију на другу страну
спремити. Српском заступнику г. Христићу спре-
мљено је писмо с молбом, да отиде код патри-
јарха те га одврати, да се Дионисија у Босну не
повраћа. По гласу из Цариграда г. Христић
споразумио се с генералом Игњатијевићем и по-
средовали су код патријарха, акопрем успјех то-
га посредовања још не знамо, то се ипак уздамо;
да ће може бити успјети. Не поможе ли ни то,
онда народу просто је још један једини пут, а
тај је: да се узради, као што су то и наша
бугарска браћа узрадила, и одијепљење од фа-
нариота затражити.

У Травнику догодила се пеки дав смјешна
работа, босански фратри у најновије вријеме ја-
ко не само Србима већ и Турцима омрзели, а
то све ради свога које каквог бургијања, и вје-
роватно је да ће прије времена зло проћи. Ту
недавно отиде један Турчин у цркву баш кад је
фратар службу служио, и опали из кубуре на
истог. Фратар је рањен. Госп. Тодоровић да у-
годи Турцима не заузима се, и више се не из-
искује, пећ само толико да се тај Турчин казни,
и да се неизтражује, што је истог на то покре-
пуло. Аустро-мађарски консул не може проти
Турака говорити, јер би то проти њихова начела
било, а то за то што он увјек говори, да су
Турци за просвјету и цивилизацију способни.

КОТОР, 17. Јулија. — У 59. броју „Н. Л.“
има допис из Рисна о светковини Петрова-дне у
Рисну. У истом говорећи се о „Јединству“, о-
стало је не напоменуто, да је опћина рисанска
почастила сјајним обједом „Јединство“ и г. г.
гимназијалне учитеље которске. Чедност ваља
је дописнику налагала, да о томе јавнога спо-
мена не чини, но које наке братске почести у-
диоником био и од стране опћине и од поједи-
них грађана, као „јединствених“ чланова: г. г.
Ђурковића и Бјеладинавића, тај се неодољиво
ћути да се њима на братској великој љубави
захвали. Нека увјек буду у Српству лични ју-
нашвом и родољубљем, као што су донста и
гостољубљем.

Гостба је била веома весела зачињена оду-
шевљеним пјесмама и здравицама. Дивна је ари-
ја, која је била састављена од Чеха г. Серде
у почаст рисанској петровданској светковини,
а од здравица знаменита је она г. Групиновића,
римокатоличког свештеника, који је са познатим
родољупским одушевљењем изговорио неколико
лијепијех ријечи.

Оволико нађох за потребно додати опису
светковине рисанске, која ће нам задуго остати
у срцу, као најпријатнија успомена.

ЦЕТИЊЕ, 21. Јула. — На Илидан по-
слије службе божје обдржана је свечанијем на-
чином успомена великоме војводи Мирку Пет-
ровићу, оцу Њ. Св. кнеза Николе. Чинодјејство-
вао је преосвештени митрополит г. Иларион са
одашњим свештенством а осим народа присутни
бјеху председник сената г. Божо Петровић са
свијема г. г. Сенаторима. У прошли четвртак
навршила се пета година, како је овај славни
јунак испустио свој велики дух. Њ. Св. кнез
Никола, будући се бави још на Његушима, није
био присутан.

— У прошлу сриједу вратио се г. Сунде-
чић из Москве са изложбе, заједно са сардаром
г. Савом Пламенцом, који је међутим изи-
шао и остао у Дубровнику, гдје се, као што
смо јавили, ћери Њ. Св. кнеза Николе, књажевне
Зорка и Милица баве.

— Из Котора нам пишу пријатељи, а
добили смо у прошли уторак и телеграм, да је
влада одобрила, да се у Котору садашња мала
гимназија подигне на велику, и већ са идућом
школском годином отвориће се пети разред. На-
род бокешки с правом се радује овоме, јер му
је донста велика гимназија једна од првијех по-
треба, и ако има и таквијех, којима то није
мило. Ево, шта нам један пријатељ пише:

„Овај Гимназијум, кога „Далмата“ Црно-

горским називање, стиже брзојав синоћ од Н. Пр. Родића на г. Начелника Бјеладновића да је с највишим потписом премилостивог цара, с нижег од четири на вишег од осам редова подигнут. Чудо је да ова новина од муралка которских примљена је с неописивом радошћу, а да сва пуњишко которска интелигенција тако се је на ту вјест смутала, као да свијетли цар све и најмилије јој је покопао кад је руку своју на то писмо ставио. Боже мој, достојно ли је сажаљења и плачно то кад је човјек махнат и бена при здравом разуму! И за њих нек одговара богу они који их је таквим учинио.

— Из Котора добили смо још два дописа. У једном жали се г. дописник у име свију, којијех се тиче, на уредбу догана, јер чини велике тешкоће и сметње опијема, који имају с њом посла. На догани ваља да иде посао као сат уредно и брзо, а на которској бива са свијем напруга. Мисли се, да је томе узрок то, што је влада поставила ту човјека, под којим се многе неуредности догађају, можда због његовије година или због чега другог. Дописник је рад да обрати пажњу владе на то, те да учини нужне кораке, које ће становништву потребне олакшице донијети.

У другом допису пише нам се о Жбутегу и о талијанштину, по то изостављамо, јер су такве ствари хвала Богу већ добро познате нашем народу и неје пужна више хајка против њих.

— Јављамо поштованијем читаоцима, да ће подлистак „Новац и Срећа“ морати још за који број изостати, јер је отсутна гђ.ца М. Станојевића, која преводи с францускога ту интересантну приповјетку са врло научном тенденцијом.

Н О В О С Т И.

— Последње биоградске новине јављају, да је општина биоградска 7. о. м. разаслала позиве свијема онијема општинама, које жели да буду заступљене 10. Августа, на дан свечаног проглашења впеца Милана. Српскијех црквенијех општина позвано свега 23 из Аустро-Угарске, а од политичкијех српскијех и странијех општина позвано је свега 21, међу којима је и наша цетињска. Из Босне, Херцеговине, Старе Србије и Бугарске није општина никога позвала због прилика која у Турској над том браћом напома глала.

— Аустријски посланик у Цариграду г. Дудолф позвао је на ручак оне Бугаре, који су дошли порти са њеком мисијом због бугарске народне цркве. При ручку напио је ову здравцу. „Горподо, цар, мој господар, не само да има част бити краљем Угарске но се поноси и тијем, што је уједно и краљ славјански. Па и бугарски народ, који је по броју највећи од свију народа у Турској, народ је славјански. Тај је народ богат у снази и одважности. Ја му овдје изјављујем моју симпатију. Желим му да буде сретан на путу цивилизације и да га славјански народи у Аустрији исто тако љубе, као што љуби мој високи господар суверена (султана), који влада великом турском царевном.“ Ово је бар смјешно.

— 10. о. м. био је у Новом Саду велики народни збор ради претстојећег сабора. На збору бјеху заступљене 44 општине из Бачке, Баната и Сријема са више од 300 чланова. На истоме збору углављени су кандидати. Владина странка с којом управља народни одметник, архимандрит Анђелић, који је рад патријархом постати, мучи се самртнијех мука, да надвлада, но сви су изгледи, да ће народ одржати побједу.

— Из хрватскога сабора нема никаквих извјештаја, јер су сједнице одложене, док одбор спреми годишњи предрачун.

— Опет је изишла једна расправа од познатог рускога ђенерала Фадјејева. У њој доказује да ће одлучујућа улога у Јевропи пристати оној држави, која има највише топова и коњаништва. А то је Русија. Њемачка има два милиона коња, рачунајући ту и ждребад и кљу-сад, а Русија има преко двадесет милиона, дакле још један пут толико колико у цијелој Јевропи. Њемачка има свега 2408 топова, и више не може имати, јер нема коња, а Русија, вели може имати толики број топова, о којем Пруси нијесу никада ни сањали. У јужно-источној Русији живи 250,000 Козака, који су већ од младости изврши коњаници. Од ових може Русија устројити

војску лако барем од 300,000 извршијех коњаничкијех стрељаца. Већ Наполеон I. казао је на острву св. Јелене, да би доста било, да Русија пусти своје Козаке на све стране свијета, па да свуда утемељи свој велевластни положај над о-стаалим државама. Напоследку препоручује Фадјејев ратноме министру Милутину, да непропусти ништа учинити, што захтјева положај и задатак Русије.

— Цар руски креће идучега мјесеца у Бесарабију, којом ће га приликом походити Карло, кнез румунски. Без сваке сумње славенождерски листови и том ће приликом говорити о мутењу Русије на истоку, као што су и приликом доласка румунског посланика на Цетиње „из са свијем поуздана извора“ причали, да је кнез Карло учинио савез поради источнога питања са кнезом Николом и да је у томе послу Русија дала Црпој Гори врло значајну улогу.

Р А З Л И Ч Н О С Т И.

(Атентат на краља Амедеа.) Краљ и краљица, праћени генералом Бургосом, кренуше по прилици око по ноћи из врта Ретиро, јавнога металишта мадрискога, натраг у своју палату. Кад је краљевска кочија приспјела до Примове палате, близу оперне куће, стаде прасак пуцака из улице на десну руку. Краљ скочи, а генерал приври својим тијелом краљицу, но скочи умаћ иза тога из кочије и спопаде збиља једнога злочинца. У исти мах уби у близини стојећа стража сигурности једнога човјека, а другог тешко озледи, а двојицу ухвати, остали умукосе. Колико је било оних, који су при изведењу тога злочинства судјеловали, досле још није точно познато, ал затворите сада 26 особа, међу њима шест женских. Убојице равнише лако једнога кочијаша, а један коњ бје тако тешко рањен те је и прије, него што је краљева кочија до палате стигла, пао.

Прво, што је краљ, дошавши у палату, учинио, било је, да је дао позвати ратнога министра. А будућ да се је вјест о том чину стрјеловито на све стране разнеда, сакупише се до скоро у палати краљевој сви министри, многе службене особе, депутација конзервативнога касина под предводништвом унионистичкога раз-министра Уллоје, депутација грађанске војске итд. За час полети све становништво града Мадрида на мјесто, да оно, што је чуло и ви-ђело, и опет чује и да види трагове зрна, из-ражене на напруги лежећој кући.

Краљу се чини да је опазио, да је један убојца свукао своју горњу одору и тако се скроз другачије приказао. Била су и овом при-годом, као и код умора Примова, намњена јед-на кола, која се пред краљевску кочију преко пута изпријечиле, као што се је то и у ноћи од 27 просијца 1870 у турској улици догоди-ло, па будући и сад као и онда на глас пуц-њава потјерао кочијаш коње, краљевска кочија од-вуче и одтисну та кола. Међу затворенима, веле, да се налази и један човјек, који је прије био предстојник Поромана, кашње горљив Сагастие-вац а последње добе обичан гост некога крчмара, који је такођер затворен.

Особито је знаменита она околност, да је дне 17. послје подне било и ратному и др-жавному министру нешто о зајери доглашено, ал они нехтједоше вјере полагати у такве из-празне дошкве, премда Мартос пропустио, а да оно, што је дочуо, краљу недогласи. Кашње, око 10 сати ноћи, стигла је цивилном гувернеру нешто точније формулирана пријава. Гувернер је дао стога по цијелом путу, којим би се краљ имао провести, појачати страже те јих како ваља упути. Сам се извезао краљевској кочији у сусрет те баш за атентата био у краљевској пратњи. А што крај толиких мјера ипак није пошло стражама за руком, да злочинце навре-бају, даје учучаству мадридском повода сумњи, да је некто виши управљао злочинном. Сада ваља и погоди јавно мнијењ.

(У био бискупа.) У Вилни ухватили су некога Лазовскога, који је убио бискупа Тупал-скога. Лазовски затекао је бискупа са својом заручницом некак у прељубезну призору и од истине пробо га исту вечер бодежем. Да заме-тне у морству траг, разспјече бискупову љеш-ну на више комада и спреми те комаде у двије шкриње за пут. У трећу шкрињу метну нешто бискупове одјеће, нешто златнине и сребренине и писама, да с тим утече. Њеки слуга поможе му шкриње довући до ријеке, ну кад убојица

вратио слугу кући, у наглог понаде на мјесто друге шкриње са остаци бискуповим ону шкри-њу, где су биле ствари, и баки ју у воду. Стре-ћом шкрињом, о којој су били дијелови убијено-га човјека, даде се на бјег, но опазив, да се је преварио, врати се к води, еда извуче поме-ћом бачену шкрињу. Међутим се сазнаде за у-морство, сумња паде на њ, те преи се празан вратно кући, навребаше га и предадоше суду. Пред судом признао је све, да пако измакне срамоти смртне казне, немајући другога средства, поднали си у затвору сламњачу, еда изгори на се угупи, но стражари опазивше пламен и изба-више Лазовскија на пол опаћена.

КЊИЖЕВНОСТ.

У Биограду изишле су ове књиге:

— Друга књига „Историје свега све-та“ од Стојана Бошковића.

— „Шта да се ради“, приповјетка о новим људима од Чернишевског. Дио први. Ци-јена 6. гр.

— Други дио „Логике“ по Ц. С. Малу од А. Василевскија. Цијена 4 гр.

ПОНОВЉЕНИ ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ
на

„ГУСЛЕ ЦРНОГОРСКЕ.“

Рекао сам, да ће књига изаћи до краја Јунија. Но пошто се није пријавио довољан број претплатника, који би подмирили све трошкове око штампања, књига није могла изићи на вр-јеме и за то сам принуђен поновити позив на претплату.

Умољавам дакле г. г. свештенике, учитеље и све родољубе, да се потруде, да сваки у сво-јему мјесту колико може скупи претплатника, како би књига што прије могла изаћи.

Уздајући се у усталачност наше родољуба за унапређење наше народне књижевности, поу-дано се надам, да ћу потребиту помоћ добити и за то сам већ предао књигу у штампарију Н. Стефановића и дружине у Биограду.

У књизи овој биће тридесет и двије народне пјесме, а моје сам за сада изоставио те ћу их, ако Бог да штампати у засебној књизи још и с другијем мојијем пјесмама.

Цијена је овој књизи за Србију 6 гроша, а за Црну Гору и Аустро-Угарску 80 мана-чића.

Ко скупи десет претплатника добија или једанајесту књигу или новце за њу.

Књига како буде готова одмах ћу је разо-слати претплатницима, а онијема, који су се само јавили, а новце нијесу дали, послаћу јер Nachnahme.

Цетиње, 13. Јулија 1872.

ФИЛИП РАДИЧЕВИЋ,
протођакон и учитељ.

„Е В Р О П У“

гостионицу г. г. браће Крстмановића, постојећу на малој пијаци, снабдио сам са добром ку-ном, равним и добрим пићем, уљудном и бром послугом. У истој гостионици има више разна соба са намјештајем и без овог, за појединце и за путнике с фамилијама; велика и украшена сала за скупове, бесједе и свадбе; пространа авлија, шума за кола, пространа и чиста штала за коње. Надајући се многим г. г. путницима и нарочитим гостима из Босне, Херцеговине, Старе Србије, Црне Горе, Далмације, Ховатске, Славоније, Војводства и други многи Славенски крајева сад 10 Августа, о светковини пуноб-ства Свијетлог кнеза Милана Обреновића IV, постао сам се да сваког у свему најсолдније и бром услугом и све са јевтином цијеном по-служим.

У Београду 6. Јула 1872.

Угоститељ
Нестор Милосављевић.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Ово је последњи лист, што пишемо онијема, који нам још нијесу платили.

Нека не буде никоме жао, што ћемо му лист обуставити, јер смо доста чекали.

Ко жели од г. г. дужника лист и даје др-жати, нека пошаље одмах и дуг и претплату за унапријед.

А и они, који неће више лист да држе, нека пам се што прије одуже

Уредништво „Црногорца.“

Властник Ј. СУНАЧЕВИЋ.